

PROVOCĂRILE MANAGEMENTULUI ORGANIZAȚIONAL MILITAR ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI DIN UCRAINA

Colonel conf. univ. dr. George BUCĂȚA

Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

10.55535/GMR.2024.2.11

This article examines the growing tensions between Russia and Ukraine and their impact on regional and global geopolitical dynamics, focusing on the importance of military organizational management in this complex situation. The confrontation between the two countries, fuelled by Moscow's geopolitical aspirations to consolidate its control over Ukraine, has escalated into a military conflict with far-reaching repercussions. Ukraine's rapprochement with the European Union and NATO has exacerbated tensions, generating indirect arms deliveries and threatening regional stability.

In this context, military organisational management becomes crucial to manage and mitigate the escalation of the conflict. The capacity for strategic planning and coordination of military actions is essential to maintain stability and prevent wider conflict. Also, the ability to manage human and material resources effectively and strategically can influence the outcome and duration of conflict. In addition, it is important to stress that tensions between Russia and Ukraine not only have bilateral consequences, but also affect relations between Russia and NATO.

Military management must therefore be adaptable and address the complex and interlinked challenges of this rapidly changing geopolitical context. The paper further argues that an appropriate approach to military organisational management can be essential for managing the conflict between Russia and Ukraine, as well as for maintaining regional and global stability in the face of the complex challenges of current geopolitical tensions.

Keywords: military organisation; European Peace Support Fund; military organisational management; conflict management in Ukraine; challenges in military management;

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

INTRODUCERE

Ucraina a dobândit forma teritorială actuală la mijlocul secolului al XX-lea, reunindu-și populația care anterior era împărțită între Polonia, Rusia și Austria. Unificarea națională a ucrainenilor a avut loc, în principal, după cel de-Al Doilea Război Mondial. Ca urmare a lipsei unor limite naturale bine definite, Ucraina a fost mereu caracterizată de o graniță fluctuantă. Traectoria istorică a regiunii a fost modelată de doi factori geografici cheie: apropierea sa de vastele stepe ale Asiei Centrale și vecinătatea cu două puteri marcante – Rusia și Polonia. De-a lungul istoriei, Ucraina a fost o națiune diversă din punct de vedere etnic, cu o populație variată, însă situată geografic în proximitatea Rusiei. Prezența mai multor grupuri etnice în societate a dus, din punct de vedere istoric, la conflicte semnificative. Cu toate acestea, deplasările de populație care au avut loc după cel de-Al Doilea Război Mondial au simplificat compoziția etnică a țării, dar au dus și la o sărăcire culturală. Dizolvarea imperiului sovietic a fost un proces anevoios și complicat, iar un număr semnificativ de ruși au întâmpinat dificultăți în acceptarea dezintegrării URSS.

Independența Ucrainei a avut o influență economică semnificativă asupra conexiunilor comerciale dintre Rusia și națiunile din Europa Centrală și de Vest. După Rusia, Ucraina a fost, într-adevăr, cea mai populată și cea mai mare republică din punct de vedere teritorial din Uniunea Sovietică, având o importanță economică semnificativă la nivel mondial. După destrămarea Uniunii Sovietice, aproximativ 25 de milioane de persoane de origine rusă sau vorbitoare de limba rusă trăiau în țările care au făcut parte din Uniunea Sovietică.

Răspunsul Rusiei la încălcările drepturilor omului împotriva cetățenilor săi din străinătate a servit drept indicator semnificativ al abordării sale față de țările vecine. Prezența a 12 milioane de rezidenți ruși în Ucraina, reprezentând aproximativ 22% din totalul populației, a creat o oportunitate pentru Moscova de a stabili alianțe politice și de a menține un nivel semnificativ de implicare în problemele interne ale Ucrainei.

De-a lungul istoriei, Ucraina a fost o națiune diversă din punct de vedere etnic, cu o populație variată, însă situată geografic în proximitatea Rusiei. Prezența mai multor grupuri etnice în societate a dus, din punct de vedere istoric, la conflicte semnificative.

La data de 24 februarie 2022, Rusia a inițiat o invazie asupra Ucrainei, declanșând un conflict de amploare ce a avut consecințe masive. Această acțiune a determinat strămutarea a peste 7 milioane de persoane din Ucraina, care au căutat refugiu în mai multe țări europene.

La data de 24 februarie 2022, Rusia a inițiat o invazie asupra Ucrainei, declanșând un conflict de amploare ce a avut consecințe masive. Această acțiune a determinat strămutarea a peste 7 milioane de persoane din Ucraina, care au căutat refugiu în mai multe țări europene. Impactul acestui conflict s-a resimțit în economia mondială mai ales în sectoarele economice, cum ar fi petrolul sau alimentele, care au suferit o creștere a inflației ca urmare a instabilității generate de război. Vladimir Putin, liderul Rusiei, a justificat invazia Ucrainei prin utilizarea unor atacuri cu rachete de croazieră lansate de pe teritoriul rusesc. Argumentul său principal a fost acela că a intervenit pentru a proteja regiunile separatiste din estul Ucrainei, locuite în mare parte de o populație rusofonă, de forțele armate ucrainene. În plus, el vede invazia Ucrainei ca pe o luptă pentru a pune capăt erei de dominație occidentală și pentru a stabili o nouă ordine mondială multipolară (Dickinson).

Pe fondul escaladării tensiunilor dintre Rusia și Ucraina, o cerere critică vine de la Moscova, care modelează contururile unui peisaj geopolitic complex. Insistența Rusiei de a primi asigurări fiabile din partea NATO de a nu integra Ucraina sau țări vitale din punct de vedere strategic în cadrul său de securitate subliniază natura cu miză mare a conflictului. Dincolo de Ucraina, Rusia solicită retragerea armamentului din națiunile est-europene aflate în sfera de competență a NATO, inclusiv România și Bulgaria, conform unui comunicat al Ministerului rus de externe, emis în ianuarie 2022 (Reuters, 2022). Aceste solicitări reprezintă efortul Rusiei de a-și consolida poziția ca un actor global puternic, protejându-și interesele și extinzându-și influența. Această determinare este evidentă mai ales în regiunile care au fost cândva parte din Uniunea Sovietică. Europa de Est, considerată de Rusia ca o zonă tampon, deține o importanță strategică crucială în încercarea de a menține distanța față de extinderea influenței NATO. Înțelegerea complexității geopolitice și a priorităților strategice ale Rusiei în acest context este crucială pentru a descifra dinamica actualului conflict și implicațiile sale mai largi.

În acest context tensionat, managementul organizațional militar joacă un rol semnificativ în stabilirea și menținerea echilibrului de putere în regiune. Capacitatea de planificare strategică și de adaptare rapidă la schimbările din peisajul geopolitic este esențială pentru a răspunde eficient la cerințele și provocările implicate de comportamentul agresiv al Rusiei.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Una dintre prioritățile managementului organizațional militar este consolidarea capacității defensive a statelor din regiune, inclusiv a Ucrainei, României și Bulgariei, pentru a face față amenințărilor percepute din partea Rusiei.

Una dintre prioritățile managementului organizațional militar este consolidarea capacității defensive a statelor din regiune, inclusiv a Ucrainei, României și Bulgariei, pentru a face față amenințărilor percepute din partea Rusiei. Aceasta implică modernizarea și întărirea infrastructurii militare, consolidarea capacității de apărare și îmbunătățirea interoperabilității și colaborării între țările membre ale NATO. De asemenea, considerăm esențială intensificarea colaborării și a dialogului între alianța NATO și partenerii săi din regiune, alături de menținerea unei comunicări consistente și hotărâte cu Rusia, în vederea prevenirii unei escaladări a conflictului și promovării unei soluționări pașnice a divergențelor. La nivelul managementului militar, pledăm pentru stabilirea cu claritate a unor direcții de acțiune axate pe gestionarea riscurilor și provocărilor cibernetice și informaționale din partea Rusiei, care au ca scop destabilizarea și subminarea securității statelor membre ale NATO și a partenerilor acestora.

În acest articol, am evidențiat importanța unei abordări integrate a managementului organizațional militar, subliniind necesitatea de a implementa măsuri menite să asigure stabilitatea și securitatea în regiune și de a promova la nivel strategic unele căi de soluționare pașnică a conflictului, în concordanță cu valorile și obiectivele alianței NATO.

Această cercetare se angajează în explorarea ipotezei conform căreia *invazia Rusiei în Ucraina nu doar constituie un catalizator major pentru statu-quo-ul geopolitic, ci are potențialul de a iniția schimbări complexe și imprevizibile în dinamica relațiilor internaționale.* Prin abordarea propriilor acțiuni militare, Rusia pare să-și afirme cu vehemență aspirațiile de a fi recunoscută ca o putere globală sau europeană, însă consecințele acestor manevre pot fi susceptibile de a contracara această intenție inițială. Prin urmare, este crucial să se examineze dacă invazia actuală are capacitatea de a accelera declinul influenței ruse în relațiile sale cu China și alte state emergente. În egală măsură, se va analiza modul în care invazia consolidează rolul Europei ca focalizare centrală a geopoliticii globale, inclusiv reafirmarea prezenței Statelor Unite în acest context și revitalizarea Alianței Nord-Atlantice. Ipoteza fundamentată în această analiză presupune că evenimentele desfășurate în Ucraina pot conduce la o reconfigurare semnificativă a relațiilor internaționale, influențând, astfel, echilibrul de putere și perspectivele geopolitice într-o manieră ce suscită îngrijorare.

Tratamentul disparat și nejustificat aplicat refugiaților ucraineni în comparație cu migranții din alte regiuni, cum ar fi Africa sau Orientul Mijlociu, poate fi înțeles doar printr-o lentilă emoțională: ucrainenii locuiesc în zone urbane care se aseamănă cu ale noastre, aderă la aceeași religie predominantă ca și noi, au cadre ideologice asemănătoare cu ale noastre și chiar seamănă fizic cu noi.

METODOLOGIA DE CERCETARE

Cercetarea ce stă la baza redactării acestui articol s-a concentrat pe investigarea noilor tensiuni geopolitice și a impactului lor asupra dinamicii militare în regiunea sud-estică a Europei. În etapa inițială, au fost analizate documente și lucrări de specialitate disponibile publicului sau prezentate în cadrul conferințelor internaționale. Aceste surse au oferit informații despre tensiunile dintre Rusia și Ucraina și impactul lor asupra geopoliticii regionale și globale. Documentele studiate au inclus tratate internaționale, rapoarte guvernamentale și alte surse relevante.

De asemenea, în cadrul acestei cercetări, am efectuat analize asupra interviurilor publice susținute de către experți în domeniul geopolitic și militar, precum și de către reprezentanți ai guvernelor, academicieni și analiști de securitate. Aceste interviuri au fost esențiale pentru a aduce în discuție perspective ample asupra dinamicii conflictului și a modului în care gestionarea militară și cea organizațională pot influența rezolvarea acestuia. În plus, datele statistice și analizele cantitative extrase din alte surse academice și de cercetare au constituit surse suplimentare de informații, furnizând *insight-uri* semnificative privind evoluția conflictului și impactul său asupra stabilității regionale și globale.

Prin integrarea unei game variate de metode de cercetare, lucrarea a urmărit să ofere o înțelegere mai profundă și mai cuprinzătoare a tensiunilor existente între Rusia și Ucraina. De asemenea, un accent deosebit a fost pus pe rolul crucial al managementului organizațional militar în gestionarea conflictului și menținerea stabilității în regiune și la nivel global. Considerăm că această abordare multi-fațetată a cercetării permite identificarea unor strategii și politici eficiente pentru gestionarea și soluționarea conflictelor similare în viitor.

RĂZBOIUL DIN UCRAINA – UN SEMNAL DE ALARMĂ PENTRU ÎNTREAGA LUME

Conflictul din Ucraina i-a determinat pe cetățenii europeni să se gândească la aspectul subiectiv al propriei identități, punând în mod special sub semnul întrebării următorul aspect: ce indivizi pot fi considerați europeni? Tratamentul disparat și nejustificat aplicat refugiaților ucraineni în comparație cu migranții din alte regiuni, cum ar fi Africa sau Orientul Mijlociu, poate fi înțeles doar printr-o lentilă

emoțională: *ucrainenii locuiesc în zone urbane care se aseamănă cu ale noastre, aderă la aceeași religie predominantă ca și noi, au cadre ideologice asemănătoare cu ale noastre și chiar seamănă fizic cu noi.*

În conformitate cu natura sa în primul rând economică, Uniunea Europeană a ripostat prompt la incursiunea rusă pe teritoriul ucrainean, prin impunerea de sancțiuni economice. Uniunea Europeană a pus în aplicare sancțiuni economice ca o reacție belicoasă la un război care, totuși, perpetuează caracteristicile tradiționale ale conflictelor din secolele XIX și XX, și anume utilizarea forței armate pentru a se lupta pentru limite teritoriale. Pe lângă implicațiile sale economice, incursiunea rusă în Ucraina a stârnit un răspuns și în sfera politică și constituțională a Uniunii Europene.

În Declarația de la Versailles din 10-11 martie 2022, șefii de stat și de guvern ai Uniunii Europene au adoptat o nouă poziție, evidențiind angajamentul lor de a majora considerabil cheltuielile pentru apărare, cu o parte semnificativă direcționată către investiții. Prioritatea principală constă în remedierea deficiențelor strategice identificate și în promovarea dezvoltării colaborative a capacităților de apărare în cadrul Uniunii Europene. Într-o schimbare semnificativă, state precum Suedia și Finlanda, împreună cu Germania, au renunțat la politica lor anterioară de a se abține de la exportul de armament militar către zonele afectate de conflicte armate și au contribuit semnificativ, în acești ultimi doi ani de conflict, cu livrări importante de echipamente militare către Ucraina. Acesta ar putea fi momentul oportun pentru înființarea unei „*Uniuni Europene de Apărare*”, care ar funcționa independent de NATO și ar deține propriile capacități militare.

Ca reacție la invazia rusă în Ucraina, țările occidentale oferă asistență substanțială Ucrainei, atât în termeni de ajutor economic, cât și de sprijin militar. Fără această asistență, Kievul ar fi în imposibilitatea de a-și susține operațiunile sau de a-și menține economia stabilă. Conform *Fișei informative privind asistența de securitate a SUA pentru Ucraina*, publicată la 6 decembrie 2023, Statele Unite au alocat, de la preluarea administrației de către președintele Biden, peste 44,8 miliarde de dolari în asistență de securitate pentru Ucraina, dintre care 44,2 miliarde de dolari au fost acordate în contextul invaziei brutale și neprovocate a Rusiei începând cu 24 februarie 2022.

Între 24 ianuarie 2022 și 15 ianuarie 2024, instituțiile Uniunii Europene, cum ar fi Comisia și Consiliul UE, au acordat Ucrainei

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Uniunea Europeană a pus în aplicare sancțiuni economice ca o reacție belicoasă la un război care, totuși, perpetuează caracteristicile tradiționale ale conflictelor din secolele XIX și XX, și anume utilizarea forței armate pentru a se lupta pentru limite teritoriale.

Rusia s-a confruntat cu sancțiuni economice semnificative, care au determinat o schimbare capitală: mai multe bănci rusești au fost scoase din rețeaua SWIFT, iar bănci importante, precum Sberbank și VTB, au fost plasate pe liste cuprinzătoare de sancțiuni.

aproximativ 85 de miliarde de euro sub formă de ajutor financiar, umanitar și militar bilateral, în vederea invaziei rusești care a început în februarie 2022. A doua cea mai mare valoare a angajamentelor a fost înregistrată din partea Statelor Unite, cu aproximativ 69 de miliarde de euro, conform raportului privind *Angajamentele totale de ajutor bilateral pentru Ucraina în perioada 2022-2024* (Statista, 2024).

În plus, Rusia s-a confruntat cu sancțiuni economice semnificative, care au determinat o schimbare capitală: mai multe bănci rusești au fost scoase din rețeaua SWIFT, iar bănci importante, precum Sberbank și VTB, au fost plasate pe liste cuprinzătoare de sancțiuni: „*Jumătate din rezervele de aur și valută ale Băncii Rusiei au fost înghețate din cauza sancțiunilor. Aceasta reprezintă aproximativ jumătate din aceste rezerve pe care le aveam. Avem o sumă totală de rezerve de aproximativ 640 de miliarde de dolari. În prezent, nu putem utiliza aproximativ 300 de miliarde de dolari din aceste rezerve*”, după cum a declarat ministrul rus de finanțe, Anton Siluanov, într-un interviu acordat postului de televiziune Rossiya 1 (Ib.).

Sancțiunile au fost impuse și în sectorul energetic, însă, ulterior, s-a descoperit că această măsură a dus la o creștere semnificativă a prețurilor la petrol și gaze. În plus, a cauzat mai multe prejudicii națiunilor europene decât Rusiei. În plus, opoziția dintre producătorii ruși și țările europene a fost intensificată de o reducere considerabilă a livrărilor de gaze către UE, ceea ce a exacerbat efectele negative asupra națiunilor europene. (Drezy, Gilli, 2022, p. 35).

Aspectul militar al acestei bătălii nu este obiectivul principal al acestui studiu, dar considerăm că este necesar să îl abordăm pe scurt, deoarece ajută la înțelegerea modului în care s-au schimbat perspectivele actorilor externi și cum interpretează aceștia impactul asupra restructurării sistemului global. Angajamentul și ajutorul militar occidental față de Ucraina, precum și poziția Chinei față de Rusia au suferit schimbări perceptibile sau nuanțate ca răspuns la dezastrul militar rusesc și la judecata eronată a acestuia cu privire la anticiparea prăbușirii militare și politice a Ucrainei. În prezent, la peste doi ani de la atacul rusesc, războiul a trecut la o fază de uzură de lungă durată. Această fază este caracterizată de pierderi umane semnificative și de o îngrijorare tot mai mare din cauza impactului grav asupra economiei mondiale și a sistemului agroalimentar. Cu toate acestea, ambele facțiuni

au aspirații de a-și spori poziția militară, resping ideea de a se angaja în negocieri și persistă în urmărirea triumfului, în ciuda ambiguității care înconjoară definiția acestuia. După cum a subliniat ministrul ucrainean de externe Dmytro Kuleba, succesul este o noțiune fluidă și dinamică (Adler, Barnett). Este clar că managementul organizațional militar are un rol esențial în gestionarea acestei faze a conflictului. Capacitatea de planificare strategică, precum și coordonarea eficientă a operațiunilor militare și utilizarea rațională a resurselor sunt vitale pentru menținerea stabilității și reducerea pierderilor umane și economice. De asemenea, este important ca managementul organizațional militar să se adapteze la schimbările din dinamica conflictului și să răspundă la provocările și amenințările în continuă evoluție. Flexibilitatea și adaptabilitatea sunt cheia în gestionarea unui conflict de lungă durată și în asigurarea unei abordări eficiente pentru promovarea unei soluționări pașnice și durabile a conflictului dintre Rusia și Ucraina.

Eșecul Rusiei în conflictul de la Kiev, care a avut loc în perioada februarie-aprilie 2022, a demonstrat rapid inexactitatea mai multor proiecții privind războiul și echilibrul de putere. Forțele aerportate rusești au capturat cu succes pista de aterizare Hostomel, situată în apropierea capitalei, dar întâmpinând mai multe provocări. Cu toate acestea, ele nu au reușit să avanseze dincolo de periferia orașului. Între timp, administrația condusă de Zelensky a continuat să rămână în capitală, transmițând un puternic mesaj politic de sfidare. Coloanele rusești aflate la nord de oraș au îndurat pierderi semnificative provocate de forțele ucrainene, fiind, în același timp, blocate într-o congestie masivă a traficului, ceea ce le-a obligat, în cele din urmă, să se retragă în bazele lor din Belarus. Primul episod al războiului a demonstrat abilitățile tactice îmbunătățite și adaptabile ale Ucrainei, precum și importanța armamentului și a datelor de informații, inclusiv a imaginilor din satelit și a supravegherii electronice extinse furnizate de Statele Unite, Regatul Unit și alte națiuni europene. În plus, utilizarea unor tehnologii noi, precum dronele, a jucat un rol crucial. Cu toate acestea, această fază a demonstrat că, pe lângă asistența internațională și eforturile aparatului guvernamental ucrainean, rezistența a reprezentat o mobilizare populară și de amploare împotriva invaziei. Acest lucru a stimulat opoziția ucraineană și a obținut asistență internațională.

Președintele Biden a semnat legea *Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act* la 9 mai 2022, o zi importantă de comemorare

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Eșecul Rusiei în conflictul de la Kiev, care a avut loc în perioada februarie-aprilie 2022, a demonstrat rapid inexactitatea mai multor proiecții privind războiul și echilibrul de putere. Forțele aerportate rusești au capturat cu succes pista de aterizare Hostomel, situată în apropierea capitalei, dar întâmpinând mai multe provocări.

Atât SUA, prin semnarea legii Lend-Lease, cât și Uniunea Europeană, prin utilizarea Instrumentului european de sprijinire a păcii, au făcut planuri strategice pe termen lung pentru a sprijini Ucraina. Aceasta implică evaluarea necesităților și a resurselor disponibile, identificarea obiectivelor și elaborarea unei strategii de acțiune pentru a îndeplini acele obiective.

a capitulării Germaniei naziste. Acest act îi acorda președintelui autoritatea de a oferi asistență economică și militară în valoare totală de 40 de miliarde de dolari până la finalul anului trecut. Fondurile au furnizat rachete antitanc Javelin și rachete antiaeriene Stinger, muniție ghidată prin GPS pentru obuziere, precum și drone și elicoptere. Ca răspuns, UE a utilizat *Instrumentul european de sprijinire a păcii*, un fond financiar suplimentar înființat în martie 2021, care dispune de un buget de 5,6 miliarde de euro alocat pentru perioada 2021-2027. Acest eveniment este fără precedent: Uniunea Europeană, recunoscută ca „*putere civilă*”, a luat decizia colectivă de a oferi ajutor militar unei țări terțe pentru prima dată în istorie. Această asistență este furnizată prin mijloace bilaterale, o parte din ea fiind finanțată din acest fond special. Mai multe națiuni au optat să ofere asistență nemilitară, în conformitate cu practica lor, de lungă durată, de neutralitate. Altele s-au limitat la utilizarea de arme de calibru mic. Țările de Jos, Franța și Germania furnizează artilerie grea echipată cu ghidare GPS, în timp ce mai multe națiuni din Europa Centrală, precum Polonia și Slovacia, au făcut un pas mai departe, livrând tancuri și sisteme sofisticate de apărare antiaeriană de proveniență sovietică. În plus, mai multe entități neguvernamentale oferă asistență. Este vorba despre Starlink, o corporație aflată în proprietatea antreprenorului libertarian Elon Musk. Starlink a desfășurat mai multe stații de conectare la internet prin satelit, care au jucat un rol semnificativ în facilitarea comunicațiilor civile și militare în Ucraina. Este demn de remarcat faptul că armata rusă nu a reușit să întrerupă aceste conexiuni. (Sanger, Schmitt, Cooper, Barnes&Vogel, 2022).

Binențeles că, în contextul prezentat, câteva caracteristici ale managementului militar devin evidente. În primul rând, întâlnim elemente specifice *planificării strategice*: atât SUA, prin semnarea legii Lend-Lease, mai sus-amintită, semnată de președintele american Joe Biden la 9 mai 2022, în aceeași zi în care Rusia a sărbătorit „*Ziua Victoriei*”, cea de-a 77-a aniversare de la victoria Uniunii Sovietice în fața Germaniei naziste, cât și Uniunea Europeană, prin utilizarea *Instrumentului european de sprijinire a păcii*, au făcut planuri strategice pe termen lung pentru a sprijini Ucraina. Aceasta implică evaluarea necesităților și a resurselor disponibile, identificarea obiectivelor și elaborarea unei strategii de acțiune pentru a îndeplini acele obiective.

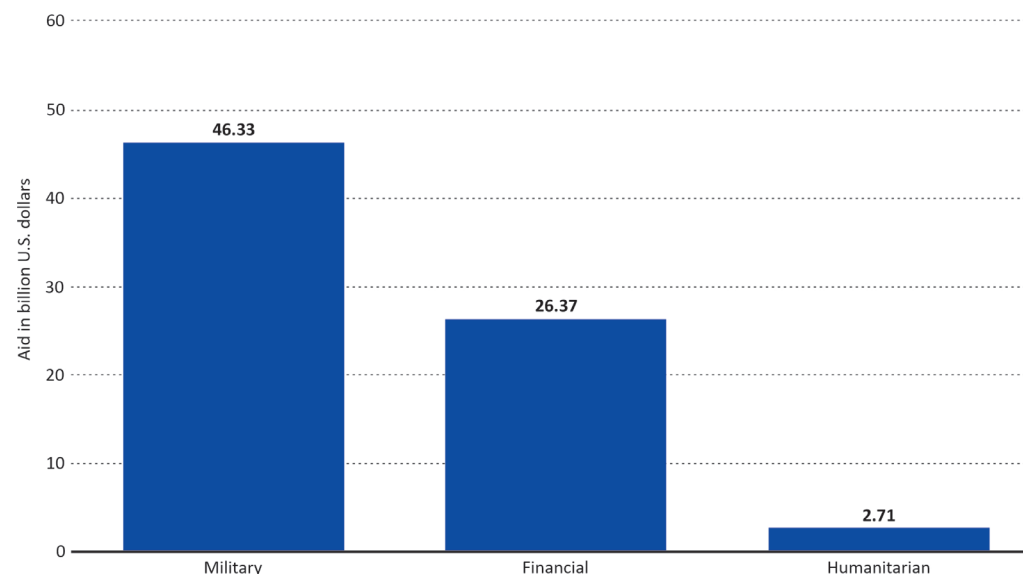

Figura 1: Ajutorul acordat Ucrainei de către Statele Unite ale Americii de la invazia rusă 2023, pe tipuri (în miliarde de dolari SUA; Statista, 2023)

Un alt aspect demn de menționat este nivelul de *cooperare și coordonare*. Atât Statele Unite, cât și UE au trebuit să coopereze și să coordoneze eforturile lor pentru a oferi Ucrainei asistență eficientă și coerentă. Acest lucru implică deopotrivă comunicare și colaborare între diferitele instituții și organizații implicate în furnizarea asistenței militare și financiare.

Printre alte caracteristici ale managementului militar, în acest context regăsim *utilizarea eficientă a resurselor disponibile* pentru a asigura că asistența oferită Ucrainei este maximizată. Aceasta înseamnă alocarea adecvată a fondurilor și a echipamentului, precum și evaluarea și adaptarea continuă a nevoilor și a situației pe teren.

Situația din Ucraina este dinamică și se schimbă rapid, iar managementul militar trebuie să fie *adaptabil și flexibil* pentru a face față acestei realități. Acest lucru include capacitatea de a răspunde rapid la schimbări și de a ajusta strategiile și acțiunile în funcție de evoluțiile pe teren.

O ultima caracteristică a managementului militar specific acestui tip de conflict este data de *gestionarea riscurilor*. Furnizarea asistenței militare către o țară terță implică anumite riscuri, cum ar fi escaladarea conflictului sau utilizarea echipamentului furnizat în mod neadecvat.

Situația din Ucraina este dinamică și se schimbă rapid, iar managementul militar trebuie să fie adaptabil și flexibil pentru a face față acestei realități. Acest lucru include capacitatea de a răspunde rapid la schimbări și de a ajusta strategiile și acțiunile în funcție de evoluțiile pe teren.

Prin urmare, managementul militar trebuie să fie în măsură să gestioneze aceste riscuri în mod eficient și să ia măsuri pentru a minimiza impactul negativ.

Asistența militară (contravaloarea acesteia este reprezentată în figura 2) acordată Ucrainei a generat dezbateri semnificative din partea comunității internaționale, a experților în politică externă și securitate, a liderilor politici și a opiniei publice globale.

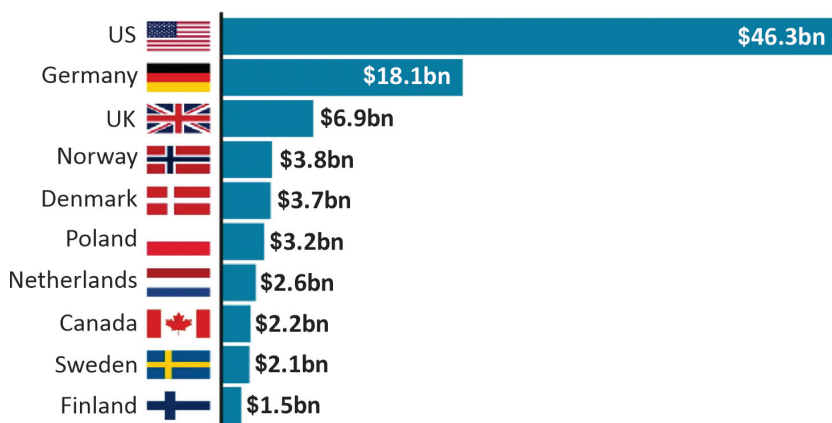

Figura 2: Principalele țări donatoare de ajutor militar pentru Ucraina (până la 31.10.2023, în miliarde de dolari SUA; Kiel Institute for the World Economy, 2023)

Potrivit prevederilor Cartei Națiunilor Unite, aceste livrări sunt considerate legale și justificate, deoarece Ucraina își exercită dreptul la autoapărare, în timp ce invazia rusă este văzută ca un act de agresiune, așa cum a fost confirmat de Adunarea Generală printr-o rezoluție larg aprobată imediat după invazie. Acest lucru creează o distincție etică clară. Cu toate acestea, în ceea ce privește etica morală și divergențele politice, dorința de a preveni o escaladare militară în prezența puterilor nucleare clarifică aceste dezbateri și ezitarea în furnizarea avioanelor de luptă sau a sistemelor de rachete cu rază lungă de acțiune (Haass, 2022, pp. 25-38).

CONFLICTUL DIN UCRAINA ȘI SCHIMBĂRILE GEOPOLITICE GLOBALE

Demersurile Ucrainei pentru Aderarea la Alianța Nord-Atlantică sunt caracterizate de faptul că Ucraina a început într-adevăr procesul de aderare la NATO în 2008, însă parcursul său către acest obiectiv

a fost marcat de fluctuații. În iunie 2017, parlamentul ucrainean a adoptat o lege care oficializa aderarea la NATO ca fiind un obiectiv-cheie al politicii externe și de securitate a țării. Mai târziu, în 2019, s-a modificat Constituția Ucrainei pentru a îndeplini condițiile prealabile stabilite de NATO. În septembrie 2020, președintele Volodimir Zelensky a sancționat Strategia de Securitate Națională a Ucrainei, care includea planuri de consolidare a unei alianțe strânse cu NATO pentru a urmări aderarea.

Incursiunea rusă în Ucraina și reacțiile internaționale adiacente deschid perspectiva asupra unei schimbări semnificative în geopolitica mondială. Invazia servește ca o validare dureroasă pentru națiunile membre ale UE, și anume Țările Baltice, Polonia și Republica Cehă, care au avut o poziție mai sceptică față de Rusia. Aceasta contrastează cu alte state membre, precum Franța sau Germania, care au fost mai neîncrezătoare. Mișcările politice progresiste, cum ar fi Partidul Verzilor din Germania și social-democrații din Suedia, au unele dintre cele mai ferme poziții de susținere a NATO și împotriva Rusiei. O ilustrare exemplară a acestor transformări a fost solicitarea rapidă a aderării la NATO de către Finlanda și Suedia, marcând o abatere de la politica lor de neutralitate de lungă durată.

În ceea ce privește politica de securitate și apărare, răspunsul Uniunii Europene la invazia Ucrainei a fost predominant reactiv. Cu toate acestea, chiar și înainte de desfășurarea atacului, s-au observat progrese notabile și rapide în ceea ce privește procesul de europenizare și consolidarea unei viziuni comune asupra politicii de securitate și apărare.

În cadrul acestei evoluții, subiectele referitoare la pericolele de securitate au devenit puncte centrale de interes și dezbateră în interiorul UE. Invazia Ucrainei a amplificat aceste discuții și a generat o reconsiderare a priorităților și strategiilor de securitate ale Uniunii Europene. Astfel, s-au intensificat eforturile de consolidare a capacităților de apărare colectivă și de creștere a nivelului de coordonare și cooperare în cadrul politicii de securitate și apărare a UE. Într-o manieră concretă, aceste evoluții au inclus consolidarea colaborării între statele membre ale UE în domenii precum dezvoltarea militară, inteligența și schimbul de informații, precum și elaborarea și implementarea unor strategii comune de securitate.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mișcările politice progresiste, cum ar fi Partidul Verzilor din Germania și social-democrații din Suedia, au unele dintre cele mai ferme poziții de susținere a NATO și împotriva Rusiei. O ilustrare exemplară a acestor transformări a fost solicitarea rapidă a aderării la NATO de către Finlanda și Suedia, marcând o abatere de la politica lor de neutralitate de lungă durată.

Reactivarea axei nord-atlantice și consolidarea parteneriatului transatlantic în fața amenințărilor din partea Rusiei reprezintă un aspect crucial în evoluția recentă a relațiilor internaționale. În urma invaziei Rusiei în Ucraina, Statele Unite și alte state membre ale NATO au demonstrat o unitate și solidaritate fără precedent în gestionarea crizei și în susținerea Ucrainei.

În plus, Uniunea Europeană își propune să ia măsuri mai decisive în patru domenii-cheie – aerian, maritim, spațial și cibernetic – pentru a asigura accesul la economia globală. Această inițiativă reflectă dorința UE de a-și consolida capacitățile în aceste sectoare strategice, astfel încât să poată juca un rol mai activ și mai influent pe scena internațională. În același timp, se încadrează în eforturile UE de a-și extinde implicarea în chestiunile de securitate și apărare, demonstrând un angajament crescut față de asigurarea securității în Europa și în lume.

Așa cum s-a întâmplat și în cazurile anterioare, această inițiativă declanșată prin punerea în aplicare a „Busolei Strategice”, în martie 2022, reflectă un compromis găsit între diversele perspective și interese din interiorul UE, în special în ceea ce privește relația cu NATO și conexiunile nord-atlantice. Invazia din Ucraina a servit ca un factor de stimulare pentru aceste demersuri, accentuând importanța consolidării capacităților de apărare și securitate pentru Uniunea Europeană în fața amenințărilor din regiune și din afara ei.

Reactivarea axei nord-atlantice și consolidarea parteneriatului transatlantic în fața amenințărilor din partea Rusiei reprezintă un aspect crucial în evoluția recentă a relațiilor internaționale. În urma invaziei Rusiei în Ucraina, Statele Unite și alte state membre ale NATO au demonstrat o unitate și solidaritate fără precedent în gestionarea crizei și în susținerea Ucrainei.

La nivel diplomatic, au fost organizate întâlniri de vârf între liderii Uniunii Europene și SUA pentru a coordona pozițiile și acțiunile comune în condamnarea agresiunii ruse și în sprijinul Ucrainei. Această coordonare a întărit coeziunea transatlantică și a consolidat poziția occidentală în fața Rusiei. Astfel, în cadrul summitului NATO de la Vilnius (2023), liderii NATO, inclusiv cei din Uniunea Europeană și Statele Unite, au convenit asupra unor măsuri de consolidare a capacităților de apărare în Europa de Est și în jurul Mării Baltice, în contextul creșterii amenințărilor din partea Rusiei. S-au discutat și adoptat planuri de desfășurare a trupelor și echipamentelor militare suplimentare în statele membre ale NATO din regiune pentru a consolida descurajarea și apărarea colectivă. De asemenea, Statele Unite și Uniunea Europeană au emis declarații comune și au adoptat rezoluții în cadrul organizațiilor internaționale precum Națiunile Unite sau OSCE, condamnând agresiunea Rusiei în Ucraina și pledând

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

pentru respectarea integrității teritoriale a acestei țări. Aceste declarații și rezoluții au reflectat unitatea de acțiune și solidaritatea occidentală în fața provocării reprezentate de Rusia.

Impunerea sancțiunilor economice împotriva Rusiei a fost un alt pas important în reacția internațională la invazie. Sancțiunile economice reprezintă un instrument puternic al politicii externe utilizat în contextul relațiilor internaționale, iar impunerea acestora împotriva Rusiei de către Statele Unite și Uniunea Europeană în urma invaziei Ucrainei a reprezentat un punct crucial în reacția comunității internaționale la agresiunea rusă. Aceste măsuri au fost concepute pentru a exercita presiuni economice asupra Moscovei, cu scopul de a determina retragerea trupelor rusești din Ucraina și de a restabili integritatea teritorială a acestei țări.

Una dintre principalele sancțiuni impuse Rusiei a fost restricționarea accesului la piețele financiare internaționale. Atât Statele Unite, cât și UE au interzis instituțiilor financiare rusești să emită sau să vândă obligațiuni pe piețele financiare internaționale și le-au limitat accesul la anumite servicii financiare. Aceste măsuri au avut un impact semnificativ asupra capacității Rusiei de a-și finanța activitățile și au generat presiuni economice considerabile asupra Moscovei.

În plus, înghețarea activelor și restricționarea tranzacțiilor financiare au fost alte forme de sancțiuni economice aplicate Rusiei. Aceste măsuri au vizat persoane fizice și juridice ruse considerate responsabile pentru agresiunea împotriva Ucrainei, împiedicându-le să-și utilizeze activele și să efectueze tranzacții financiare pe plan internațional. Prin aceste acțiuni, s-au urmărit izolarea și slăbirea cercurilor de putere din interiorul Rusiei care sprijină politica agresivă a Kremlinului.

Embargourile asupra exporturilor de tehnologie și bunuri cu dublă utilizare au reprezentat o altă formă de sancțiuni economice impuse Rusiei. Statele Unite și UE au limitat exporturile de tehnologii și bunuri care ar putea fi folosite în scopuri militare sau pentru dezvoltarea de capacități militare în Rusia. Aceste măsuri au avut un impact asupra sectorului tehnologic și de apărare al Rusiei, îngreunând accesul acesteia la tehnologii și bunuri cu potențial militar.

În cadrul NATO, SUA și alte state membre au intensificat cooperarea militară pentru a consolida capacitățile de apărare și descurajare în regiunea Europei de Est și în jurul Mării Baltice. Desfășurarea de trupe și echipamente militare suplimentare, precum și organizarea

Una dintre principalele sancțiuni impuse Rusiei a fost restricționarea accesului la piețele financiare internaționale. Atât Statele Unite, cât și UE au interzis instituțiilor financiare rusești să emită sau să vândă obligațiuni pe piețele financiare internaționale și le-au limitat accesul la anumite servicii financiare. Aceste măsuri au avut un impact semnificativ asupra capacității Rusiei de a-și finanța activitățile și au generat presiuni economice considerabile asupra Moscovei.

În ceea ce privește aprovizionarea cu energie, SUA și UE au colaborat pentru a reduce dependența Europei de gazul și petrolul rusesc. Diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea infrastructurii de transport energetic, inclusiv promovarea gazelor naturale lichefiate și a altor surse de energie alternative au avut ca scop diminuarea vulnerabilității Europei în fața politicilor energetice agresive ale Rusiei.

de exerciții militare comune au avut rolul de a demonstra angajamentul colectiv al Alianței în fața amenințării ruse.

Asistența militară acordată Ucrainei a reprezentat un alt aspect crucial al efortului transatlantic de susținere a Kievului în fața agresiunii ruse. Statele Unite și alte state membre ale NATO au furnizat echipamente militare, formare și instruire militară, precum și sprijin logistic pentru forțele armate ucrainene, demonstrând angajamentul lor ferm în sprijinirea integrității teritoriale a Ucrainei. Pe lângă sprijinul militar, Statele Unite și alte țări membre ale NATO au oferit asistență medicală și umanitară Ucrainei pentru a ajuta la tratarea răniților și la gestionarea consecințelor umanitare ale conflictului. Această asistență a inclus furnizarea de echipamente medicale și materiale sanitare, precum și desfășurarea de echipe medicale în zonele afectate de conflict.

În ceea ce privește *aprovizionarea cu energie*, SUA și UE au colaborat pentru a reduce dependența Europei de gazul și petrolul rusesc. Diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea infrastructurii de transport energetic, inclusiv promovarea gazelor naturale lichefiate (GNL) și a altor surse de energie alternative au avut ca scop diminuarea vulnerabilității Europei în fața politicilor energetice agresive ale Rusiei. Astfel, reducerea dependenței Europei de gazul și petrolul rusesc reprezintă un obiectiv strategic crucial pentru Statele Unite și Uniunea Europeană, dată fiind vulnerabilitatea evidentă asociată acestei dependențe. Pentru a atinge acest obiectiv, au fost întreprinse o serie de acțiuni îndrăznețe și strategice, care vizează diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea infrastructurii energetice regionale.

În primul rând, promovarea gazelor naturale lichefiate s-a dovedit a fi unul dintre cele mai eficiente instrumente în diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale în Europa. Statele Unite au devenit un furnizor major de GNL pe piețele europene, beneficiind de creșterea propriei producții de gaze naturale și de capacitățile extinse de lichefiere și export. Această schimbare a peisajului energetic a oferit Europei o alternativă viabilă la gazul rusesc, reducând, astfel, dependența excesivă de o singură sursă de aprovizionare.

În același timp, dezvoltarea infrastructurii de transport energetic a reprezentat o prioritate majoră pentru Uniunea Europeană. Au fost construite sau modernizate terminale de import pentru GNL în mai multe țări, precum Polonia, Lituania și Croația. Aceste terminale

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Promovarea și sprijinirea energiei regenerabile au reprezentat un alt aspect crucial al eforturilor de reducere a dependenței de combustibilii fosili. Atât Statele Unite, cât și Uniunea Europeană au investit semnificativ în surse de energie alternativă, precum energia solară și eoliană, pentru a diversifica mixul energetic și a reduce dependența de resursele finite și poluante.

permit importul flexibil de GNL din diferite surse, reducând, astfel, dependența de gazul rusesc. De asemenea, investițiile în proiecte precum conductele Southern Gas Corridor și Trans-Adriatic Pipeline au avut ca scop diversificarea rutelor și surselor de aprovizionare cu gaze naturale și petrol, asigurând, astfel, o mai mare securitate energetică pentru Europa. Aceste proiecte au permis o conectare mai strânsă între regiunile producătoare de energie și cele consumatoare, reducând dependența de tranzitul prin teritoriul rusesc și diminuând riscul de a fi folosită energia ca instrument politic de către Rusia.

În plus, promovarea și sprijinirea energiei regenerabile au reprezentat un alt aspect crucial al eforturilor de reducere a dependenței de combustibilii fosili. Atât Statele Unite, cât și Uniunea Europeană au investit semnificativ în surse de energie alternativă, precum energia solară și eoliană, pentru a diversifica mixul energetic și a reduce dependența de resursele finite și poluante. Această tranziție către o economie mai verde și mai sustenabilă nu numai că poate contribui la reducerea dependenței de gazul și petrolul rusesc, dar și la diminuarea impactului asupra mediului înconjurător și la promovarea unei dezvoltări economice durabile.

În concluzie, eforturile concertate întreprinse de Statele Unite și Uniunea Europeană în gestionarea crizei din Ucraina și a provocărilor geopolitice asociate au fost caracterizate de o abordare unitară și coordonată. Prin impunerea sancțiunilor economice împotriva Rusiei, diversificarea surselor de aprovizionare cu energie și consolidarea parteneriatului transatlantic, Occidentul și-a demonstrat angajamentul ferm în promovarea respectării normelor și principiilor fundamentale ale ordinii internaționale. Aceste acțiuni reflectă solidaritatea și cooperarea între SUA, UE și alte state membre ale NATO în fața provocărilor de securitate și geopolitice din secolul XXI, subliniind importanța unei abordări unitare în contextul crizelor geopolitice majore.

CONCLUZII

Răspunsul Statelor Unite și al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord a fost și este caracterizat, în principal, de măsuri diplomatice și economice. Acestea au oferit sprijin politic guvernului ucrainean al lui Volodimir Zelensky, dar s-au abținut de la desfășurarea forțelor

Criza din Ucraina oferă o perspectivă semnificativă asupra modului în care forțele armate contemporane sunt implicate în conflictele moderne și aduce în prim-plan lecții esențiale referitoare la implicațiile civile ale războiului. Dacă nu vor avea loc schimbări politice majore în Rusia, acest conflict evidențiază că aspectele non-militare ale războiului devin din ce în ce mai periculoase.

lor militare. Această abținere de la desfășurarea forțelor militare directe arată o dorință de a evita escaladarea conflictului către un război deschis și de a găsi soluții diplomatice și politice pentru rezolvarea crizei.

În plus, sancțiunile economice impuse de Statele Unite și NATO începând din 2014 au demonstrat deschiderea comunității internaționale spre utilizarea instrumentelor economice puternice pentru a exercita presiune asupra Rusiei și pentru a-i descuraja acțiunile agresive. Impactul sever al sancțiunilor economice asupra economiei ruse indică vulnerabilitatea Rusiei la presiuni externe și evidențiază importanța sectorului petrolului și gazelor naturale pentru economia sa.

La 2 martie 2022, Adunarea Generală a ONU a adoptat – cu o majoritate covârșitoare de 141 de voturi contra 5 – o rezoluție care respinge invazia brutală a Federației Ruse în Ucraina și cere Rusiei să își retragă imediat forțele și să respecte dreptul internațional. Coordonarea și solidaritatea internațională au fost evidente prin adoptarea rezoluției de către Adunarea Generală a ONU, cu o majoritate covârșitoare de voturi împotriva invaziei Rusiei în Ucraina, acest lucru indicând un angajament global puternic pentru respectarea dreptului internațional și pentru protejarea suveranității statelor.

Criza din Ucraina oferă o perspectivă semnificativă asupra modului în care forțele armate contemporane sunt implicate în conflictele moderne și aduce în prim-plan lecții esențiale referitoare la implicațiile civile ale războiului. Dacă nu vor avea loc schimbări politice majore în Rusia, acest conflict evidențiază că aspectele non-militare ale războiului devin din ce în ce mai periculoase.

În altă ordine de idei, este evident că, în ciuda incertitudinilor privind soluționarea imediată a conflictului prin compromis sau armistițiu, acest război va acționa ca un catalizator major pentru intensificarea confruntării dintre Rusia și NATO, UE și Statele Unite. Impactul acestui conflict va fi profund, consolidând importanța geopolitică a Rusiei pentru Statele Unite, asemenea poziției ocupate de China. Așadar, putem anticipa schimbări semnificative în panorama geopolitică globală și în dinamica relațiilor internaționale în urma acestei crize. Se profilează, astfel, o dinamică din ce în ce mai complexă, care va continua să influențeze echilibrul global al puterii și relațiile internaționale în viitorul apropiat. Lupta dintre SUA și Europa cu Rusia

va fi mult mai aproape de confruntare decât ar fi fost înainte de invazia rusă în Ucraina. Este de așteptat ca acest conflict să determine Rusia să încheie o alianță mai puternică și mai deschisă cu China. În plus, ar putea motiva Rusia să folosească în mod strategic mijloace politice și economice pentru a valorifica orice tensiuni și oportunități în Asia, Africa și America Latină. În plus, Rusia ar putea căuta în mod activ noi baze militare și șanse de a-și extinde dominația militară.

Perspectiva ca Rusia să răspundă mai energic la acțiunile Statelor Unite și ale NATO în conflictul din Ucraina, depășind reacții pur simbolice, ar putea implica desfășurarea nu doar a personalului militar, ci și a unor echipamente militare sofisticate în regiuni precum America Latină, Caraibe sau republicile centrafricane pentru a distra atenția organizațiilor internaționale de la conflictul deschis în sud-estul Europei.

Pentru a contracara acțiunile agresive din partea Rusiei, apreciem că este imperativ să se adopte o serie de demersuri strategice la nivelul managementului militar, astfel încât să se poată gestiona eficient și să se minimizeze posibilele amenințări. Considerăm că, printre aceste strategii cheie, care ar putea fi implementate în acest sens, se pot regăsi următoarele:

- realizarea unei evaluări detaliate și constante a amenințărilor potențiale, inclusiv a capacităților militare și a strategiilor Rusiei. Această analiză ar trebui să includă și o înțelegere a potențialelor acțiuni ale Rusiei în alte regiuni, precum America Latină, Caraibe sau Africa;
- statele membre ale NATO și aliații săi ar trebui să consolideze cooperarea și dialogul la nivel militar și să își intensifice eforturile pentru a aborda amenințările comune. Acest lucru ar putea implica exerciții militare comune, schimburi de informații și planuri de acțiune coordonate;
- managementul militar ar trebui să își consolideze eforturile pentru a crește reziliența sistemelor de apărare împotriva amenințărilor cibernetice și informaționale. În plus, diversificarea și consolidarea capacităților militare, inclusiv prin investiții în tehnologie și echipament militar avansat, pot consolida poziția de descurajare;
- NATO ar trebui să ofere sprijin militar și logistic partenerilor săi regionali, inclusiv Ucrainei și altor țări afectate de acțiunile

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Perspectiva ca Rusia să răspundă mai energic la acțiunile Statelor Unite și ale NATO în conflictul din Ucraina, depășind reacții pur simbolice, ar putea implica desfășurarea nu doar a personalului militar, ci și a unor echipamente militare sofisticate în regiuni precum America Latină, Caraibe sau republicile centrafricane pentru a distra atenția organizațiilor internaționale de la conflictul deschis în sud-estul Europei.

agresive ale Rusiei. Aici pot fi incluse acțiuni de furnizare a asistenței militare, a instruirii și sprijinului pentru consolidarea capacităților lor de apărare;

- continuarea eforturilor diplomatice și de comunicare strategică pentru a sublinia consecințele acțiunilor agresive ale Rusiei și pentru a promova unitatea și solidaritatea în rândul aliaților și partenerilor. Aceasta ar putea implica intensificarea eforturilor diplomatice la nivel internațional și furnizarea de informații clare și precise către publicul larg pentru a contracara propagandă rusă.

Prin adoptarea unor astfel de demersuri la nivelul managementului organizațional militar, aliații NATO și partenerii lor ar putea să întărească poziția lor în fața acțiunilor agresive ale Rusiei și să contribuie la menținerea stabilității și securității regionale și globale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Adler, E., Barnett, M. (2021). *Security communities. Cambridge Studies in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598661>, accesat la 21 ianuarie 2024.
2. Bowen, A.S. (aprilie 2022). *Rusia's War in Ukraine: Military and Intelligence Aspects*. Washington D.C., crs, p. 2, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47068>, accesat la 12 ianuarie 2024.
3. Clasp, S. (2022). *Russia's war on Ukraine: bilateral delivery of weapons and military aid to Ukraine*. European Parliament Research Service, PE 729-431.
4. Dreuz, P., Gilli, A. (2022). *Russia's military performance in Ukraine*. În Tardy, T. (ed). *War in Europe: preliminary lessons*. Roma: NATO Defense College, NDC Research Paper, nr. 23, mai, pp. 25-40.
5. Haass, R. (2022). *The Dangerous Decade. A Foreign Policy for a World in Crisis*. În *Foreign Affairs*, 101 (5), pp. 25-38, <https://www.foreignaffairs.com/united-states/dangerous-decade-foreign-policy-world-crisis-richard-haass>, accesat la 12 martie 2024.
6. Hoffmann, A., Marcondes, D. (2017). *Maritime Regions and the South Atlantic*. Contexto Internacional 39 (2), pp. 229-236, <https://doi.org/10.1590/S0102-8529.2017390200001>, accesat la 12 martie 2024.
7. Gutiérrez, P. (21 februarie 2023). *A year of war: how Russian forces have been pushed back in Ukraine*, <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2023/feb/21/a-year-of-war-how-russian-forces-have-been-pushed-back-in-ukraine>, accesat în 7 ianuarie 2024.

8. Khachaturov, A. (15 martie 2023). *Why We Shouldn't Expect the Russian Economy to Collapse Tomorrow*. În *Novaya Gazeta Europe*, <https://novayagazeta.eu/articles/2023/03/15/why-we-shouldnt-expect-the-russian-economy-to-collapse-tomorrow>, accesat la 14 decembrie 2023.
9. International Agency of Energy (AIE). (2022). *A10-Point Plan to Reduce the European Union's reliance on Russian Natural Gas*. International Energy Agency (IEA).
10. Moeni, A., Hopkins, C. (2 mai 2022). *America Needs Strategic Empathy in a Multipolar World*. În *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/america-needs-strategic-empathy-multipolar-world-202160>, accesat la 12 ianuarie 2024.
11. Reuters (2022). *Russia wants NATO forces to leave Romania, Bulgaria – foreign ministry*, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-wants-nato-forces-leave-romania-bulgaria-foreign-ministry-2022-01-21/>, accesat la 12 martie 2024.
12. Sanger, D.E., Schmitt, E., Cooper, H., Barnes, J.E.&Vogel, K.P. (2022). *Arming Ukraine: 17.000 antitank weapons in six days and a clandestine cy-bercorps*. În *New York Times*.
13. Wong, E., Barnes, J.E. (2022). *Russia Asked China for Military and Economic Aid for Ukraine War, US Official Say*. În *New York Times*.
14. <https://www.atlanticcouncil.org/expert/peter-dickinson/>, accesat la 4 februarie 2024.
15. <https://www.bbc.com/news/world-europe-62002218>, accesat la 12 ianuarie 2024.
16. <https://www.consilium.europa.eu/media/54785/20220311-versailles-declaration-ro.pdf>, accesat la 14 ianuarie 2024.
17. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, accesat la 21 ianuarie 2024.
18. https://media.defense.gov/2023/Dec/06/2003352825/-1/-/1/202311206_ukraine_fact_sheet_pda_52_003.pdf, accesat la 21 ianuarie 2024.
19. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>, accesat la 21 ianuarie 2024.
20. <https://www.reuters.com/world/europe/what-where-are-russias-300-billion-reserves-frozen-west-2023-12-28/>, accesat la 21 ianuarie 2024.
21. <https://www.statista.com/chart/26694/russia-ukraine-military-forces-comparison/>, accesat la 12 ianuarie 2024.